

УДК 342.7-053.6:342.98:355.01(477)

DOI 10.33244/2617-4154.3(24).2026.164-171

В. О. Шульга,*старший викладач кафедри публічного управління, адміністрування та права,
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»***V. O. Shulha,***Senior Lecturer Department of Public Management, Administration and Law,
National University "Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic"**email: feup.Shulha@nupp.edu.ua***ORCID 0009-0000-7239-2494;****А. В. Черв'як,***PhD, в. о. ученого секретаря Вченої ради,**Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»***A. V. Chervyak,***PhD, Acting Scientific Secretary of the Academic Council,**National University "Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic"**email: ann.chervyak@nupp.edu.ua***ORCID 0000-0002-2747-4041**

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОВОЇ БЕЗПЕКИ МОЛОДІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

REGULATORY AND LEGAL FRAMEWORK FOR THE LEGAL SECURITY OF YOUTH UNDER MARTIAL LAW: A THEORETICAL AND LEGAL ANALYSIS

У науковій статті проведено комплексний теоретико-правовий аналіз нормативно-правового забезпечення правової безпеки молоді в умовах воєнного стану, що зумовлено радикальною зміною архітектури правопорядку внаслідок повномасштабної збройної агресії проти України. Наголошуємо, що категорія «правова безпека молоді» набуває стратегічного значення як фундамент збереження людського капіталу для повоєнного відновлення держави та гарантія захищеності особистості від екзистенційних загроз. У роботі досліджено плюралізм підходів до розуміння безпеки як загальносоціологічної

Ця робота ліцензується відповідно до [Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/).

© Шульга В. О., Черв'як А. В., 2026

категорії та проаналізовано її відображення у вітчизняному законодавстві, де ключове місце посідає поняття національної безпеки. Констатовано, що, попри наявність галузевих досліджень, у правовій доктрині та офіційному дискурсі України наразі відсутнє єдине трактування поняття «правова безпека молоді», що створює теоретичні прогалини та заважає ефективному державному плануванню. На основі аналізу специфічних чинників – транзитного характеру правового статусу осіб віком від 14 до 35 років, цифровізації життєдіяльності й викликів воєнного часу – сформульовано авторську дефініцію правової безпеки молоді як комплексного інституту та стану захищеності, що забезпечується системою нормативних гарантій і превентивних механізмів. Досліджено еволюцію нормативної бази в умовах війни, зокрема трансформацію Закону України «Про основні засади молодіжної політики», адаптацію трудового та освітнього законодавства, а також роль цифровізації через платформу «Дія» у створенні механізмів «мобільної» безпеки. Підкреслено, що сучасна система перебуває в стані активної трансформації, а формування цілісного правового інституту безпеки молоді має стати стратегічним пріоритетом для забезпечення стабільності правового статусу особистості в умовах глобальної турбулентності.

Ключові слова: молодь, правова безпека, воєнний стан, правовий статус, нормативно-правове забезпечення, національна безпека, молодіжна політика, цифровізація, людський капітал, правові ризики.

The scientific article provides a comprehensive theoretical and legal analysis of the regulatory and legal framework for the legal security of youth under the specific conditions of the martial law legal regime, necessitated by the radical change in the architecture of law and order following the full-scale armed aggression against Ukraine. The author emphasizes that the category of "legal security of youth" is acquiring strategic importance as a foundation for preserving human capital for the post-war recovery of the state and as a guarantee of personal protection against existential threats. The study explores the pluralism of approaches to understanding security as a general sociological category and analyzes its reflection in domestic legislation, where the concept of national security occupies a key position. It is established that despite the existence of sectoral research, a unified interpretation of the concept of "legal security of youth" is currently absent in legal doctrine and official discourse in Ukraine, which creates theoretical gaps and hinders effective state planning. Based on an analysis of specific factors – the transitional nature of the legal status of persons aged 14 to 35, the digitalization of vital activities, and the challenges of wartime – the author formulates an original definition of the legal security of youth as a complex institution and a state of protection ensured by a system of regulatory guarantees and preventive mechanisms. The evolution of the regulatory framework under war conditions is examined, including the transformation of the Law "On the Basic Principles of Youth Policy," the adaptation of labor and educational legislation, and the role of digitalization through the "Diia" platform in creating "mobile" security mechanisms. The conclusions emphasize that the current system is in a state of active transformation, and the formation of a holistic legal institution for youth

security should become a strategic priority to ensure the stability of an individual's legal status in conditions of global turbulence.

Keywords: youth, legal security, martial law, legal status, regulatory and legal framework, national security, youth policy, digitalization, human capital, legal risks.

Постановка проблеми. Повномасштабна збройна агресія проти України докорінно змінила архітектуру правопорядку, висунувши на передній план питання захисту найбільш вразливих верств населення, серед яких особливе місце посідає молодь. У ситуації правової турбулентності, спричиненої введенням воєнного стану, категорія «правова безпека молоді» набуває стратегічного значення. Вона є не лише гарантією захисту прав і свобод особистості в умовах екзистенційних загроз, а й фундаментальною умовою збереження людського капіталу як основи повоєнного відновлення держави. Потреба в теоретичному переосмисленні чинних нормативних механізмів та їхньої адаптації до викликів воєнного часу зумовлює актуальність цього дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика правової безпеки та правового статусу молоді перебуває у фокусі уваги багатьох вітчизняних учених. Вагомий внесок у розробку загальнотеоретичних аспектів безпеки людини в правовій сфері зробили такі дослідники: Ю. Барабаш, Ю. Битяк, Н. Бортник, Л. Коваль, М. Корнієнко, Д. Лук'янов, С. Сірант, О. Скакун, О. Омельчук, Н. Оніщенко, Н. Ортинська, А. Сухарева, М. Хавронюк, Ю. Шемшученко та інші. Водночас аналіз сучасної юридичної доктрини свідчить про наявність значної кількості наукових праць, присвячених окремим аспектам правового статусу молоді. Зокрема, у фокусі уваги дослідників перебувають питання реалізації трудових прав молодих працівників, забезпечення права на освіту в умовах цифровізації, а також особливості кримінальної відповідальності та захисту неповнолітніх.

Мета статті полягає в теоретичному переосмисленні наявних нормативних механізмів та обґрунтуванні потреби у формуванні цілісного правового інституту правової безпеки молоді в Україні для збереження людського капіталу в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення держави.

Виклад основного матеріалу. Попри ґрунтовність зазначених розробок, цілісні дослідження, присвячені саме концепту правової безпеки молоді як фундаментальної теоретико-правової категорії, наразі практично відсутні. Більшість авторів розглядають лише галузеві механізми захисту прав, тоді як системний аналіз нормативно-правового забезпечення правової безпеки молоді – особливо в специфічному контексті правового режиму воєнного стану – залишається поза межами комплексної наукової уваги. Це створює прогалини в розумінні безпекового компонента правового статусу молоді як гарантії її сталого розвитку та захищеності від деструктивних чинників, що несуть ризики для життєдіяльності й розвитку особистості.

Формування змістового наповнення поняття «правова безпека молоді» потребує попереднього з'ясування сутності безпеки як загальносоціологічної та філософсько-правової категорії.

Як наукова категорія, «безпека» характеризується плюралізмом теоретико-методологічних підходів до її розуміння, які ґрунтуються передусім на певній світоглядній

позиції дослідника (суб'єкта пізнання) щодо сутності та змісту безпеки, її функціонування та призначення в житті людини, суспільства й держави [1, с. 42].

Простіше, безпека – це такий стан захищеності буття, цінностей та інтересів суб'єкта (об'єкта) безпеки від загроз і небезпек, за якого забезпечуються оптимальні умови його життєдіяльності, розвитку та самореалізації. Забезпечення безпеки відбувається через дотримання відповідних параметрів (індикаторів) і норм, в рамках яких стабільно та збалансовано відбуваються всі наявні процеси. Вони підтримуються завдяки певній системі заходів, спрямованих на створення й підтримання безпечних умов, в яких небезпека відсутня або зведена до мінімуму, а можливі ризики та виклики не становлять реальної загрози [2].

Зважаючи на логіку життєдіяльності суспільства, типологію джерел небезпек і загроз, а також перелік предметів безпеки, розрізняють такі види безпеки: «воєнну», «військово-соціальну», «інформаційну», «кримінологічну», «соціально-політичну», «екологічну», «економічну» та інші. Водночас до найбільш широких категорій автори зазвичай відносять такі поняття, як «національна безпека», «громадська безпека», «особиста безпека», «воєнна безпека», «соціальна безпека» тощо [3, с. 32].

Проте на нормативному рівні в Україні закріплено лише частину цих категорій. Ключове місце у вітчизняному законодавстві посідає поняття «національна безпека», що визначене в Законі України «Про національну безпеку України» як стан захищеності державного суверенітету, територіальної цілісності та демократичного конституційного ладу від реальних і потенційних загроз [4].

Паралельно із цим у спеціальному законодавстві та стратегічних актах отримали своє відображення «інформаційна безпека» та «кібербезпека», що регулюються Стратегією інформаційної безпеки [5] та Законом України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки» [6], а також «екологічна безпека», закріплена в Правилах технічної експлуатації наземних засобів радіотехнічного забезпечення в цивільній авіації України [7].

Зі свого боку аналіз чинного законодавства свідчить про те, що категорія «громадська безпека» не має єдиного уніфікованого визначення, а закріплена в низці нормативно-правових актів різної юридичної сили, де її зміст адаптується до специфіки регулювання конкретних суспільних відносин. Зокрема, у підзаконних актах Міністерства внутрішніх справ України, як-от наказ від 11.11.2010 № 550, громадська безпека трактується максимально широко – як стан захищеності інтересів людини та держави не лише від криміногенних загроз, а й від техногенних і природних катастроф, епідемій чи аварій [8]. Більш сучасний підхід відображено в постанові Кабінету Міністрів України від 22.05.2019 № 507, де громадська безпека прямо пов'язується із захищеністю прав і свобод людини від протиправних посягань та надзвичайних ситуацій, що можуть зашкодити життю, здоров'ю чи майну значної кількості осіб [9]. Така розпорошеність дефініцій у нормативному масиві підтверджує складність цієї категорії та її еволюцію від вузькопрофільного інструменту охорони порядку до комплексного інституту захисту прав людини, що є надзвичайно важливим під час дослідження правової безпеки молоді як складової цього загального безпекового середовища.

Важливо констатувати, що, попри наявність розгалуженої системи видів безпеки в актах національного законодавства, станом на сьогодні на нормативному рівні в Україні відсутнє єдине трактування поняття «правова безпека», наразі визначення цієї категорії міститься виключно в доктрині права, залишаючись об'єктом наукових дискусій і теоретичних розробок правознавців, а категорія «правова безпека молоді» взагалі не вживається в офіційному юридичному дискурсі.

Так, І. Корж зазначає, що правова безпека є самостійним видом соціальної безпеки й водночас центральним визначальним видом національної безпеки [10, с. 188–189]. Крім того, автор наводить дефініцію «правової безпеки» як стан належного забезпечення громадянами за допомогою правових норм своїх життєво важливих прав та інтересів [10, с. 9].

С. Петков, О. Явний та О. Корецький стверджують, що сутність правової безпеки зводиться до правового захисту (правового забезпечення) життєво важливих інтересів суб'єкта правової визначеності від негативних впливів, запобігання, блокування, тобто мінімізації правових елементів ризиків, викликів і загроз [11, с. 8006].

Спираючись на наведені наукові позиції, пропонуємо власне визначення, згідно з яким *правова безпека – це фундаментальний вид національної безпеки, що становить собою стан стабільності та захищеності життєво важливих інтересів, прав і свобод суб'єктів права, який досягається через функціонування якісної та передбачуваної системи правових норм, здатної ефективно запобігати, блокувати й мінімізувати правові ризики в умовах мінливого суспільно-політичного середовища.*

Таке інтегроване розуміння дає змогу розглядати правову безпеку не лише як статичний набір норм, а як динамічний механізм захисту, що є критично важливим для забезпечення правового статусу молоді в умовах сучасних викликів.

Спираючись на загальнотеоретичний базис правової безпеки, виникає об'єктивна потреба в конкретизації цього поняття стосовно окремих соціальних груп, серед яких молодь посідає особливе місце. Потреба у виокремленні «правової безпеки молоді» як самостійної категорії зумовлена низкою специфічних чинників, що виокремлюють молодих людей у системі суспільних відносин.

По-перше, це зумовлено транзитним характером правового статусу молоді – особи віком від 14 до 35 років включно, які є громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах [12]. У цей час відбувається перехід від обмеженої до повної цивільної та політичної дієздатності, що супроводжується активною соціалізацією, здобуттям освіти й першим професійним досвідом. Брак практичних навичок правореалізації та часто притаманний цій віковій групі правовий нігілізм роблять молодь вразливою до правових ризиків, які не є характерними для інших категорій громадян.

По-друге, сучасна молодь є першим поколінням, чия правова життєдіяльність значною мірою цифровізована. Виникнення нових загроз у кіберпросторі, необхідність захисту цифрових прав і безпеки персональних даних потребують специфічних правових гарантій, які б враховували особливості «цифрового громадянства».

По-третє, в умовах воєнного стану саме молодь стикається з найбільш гострими викликами: від потреби в захисті Вітчизни до проблем вимушеної міграції та ризику втрати освітнього й трудового потенціалу. Традиційні механізми забезпечення безпеки часто виявляються недостатньо гнучкими для оперативного реагування на ці виклики.

Отже, теоретична невизначеність терміна «правова безпека молоді» в поєднанні з практичними викликами сьогодення створює прогалину в правовій системі, яка заважає ефективному державному плануванню та захисту прав майбутнього покоління. Саме тому виникає нагальна потреба у формулюванні авторської дефініції, яка б інтегрувала вікову специфіку об'єкта захисту із сучасними безпековими інструментами, створюючи надійний фундамент для розвитку молодіжної політики та вдосконалення законодавства України.

На основі викладених вище аргументів та з урахуванням специфіки сучасного державотворення в Україні пропонуємо таке авторське визначення.

Правова безпека молоді – це комплексний правовий інститут та інтегральний стан захищеності законних інтересів осіб віком від 14 до 35 років, що забезпечується системою нормативних гарантій і превентивних механізмів, які мінімізують правові ризики в період соціального й професійного становлення особистості, гарантують стабільність її правового статусу та створюють умови для безперешкодної реалізації прав і свобод в умовах динамічних суспільних змін та особливих правових режимів.

Наведене визначення правової безпеки молоді дає змогу перейти до аналізу її нормативно-правового забезпечення, яке в умовах воєнного стану набуло специфічних рис і перейшло в режим екстреної адаптації. На сучасному етапі ця система являє собою складний багаторівневий механізм, де конституційний фундамент поєднується з динамічним галузевим законодавством.

Основою такої безпеки залишається Конституція України, яка навіть у період дії воєнного стану є гарантом непорушності базових прав, як-от право на життя, гідність і судовий захист, що є критично важливим для молоді в зоні бойових дій чи на деокупованих територіях [13].

Специфіка правового режиму воєнного стану зумовила трансформацію всієї системи молодіжної політики. Центральне місце в спеціальному блоці посідає вже згаданий Закон України «Про основні засади молодіжної політики», роль якого трансформувалася від загальної координації до інституційної підтримки молодіжних центрів як хабів для внутрішньо переміщених осіб [12]. Галузева адаптація під час війни охопила ключові сфери життєдіяльності: в освітньому просторі це проявилось в нормативному закріпленні дистанційного навчання та спрощенні вступних процедур для мінімізації ризиків «втраченого покоління», а в трудовій сфері – в ухваленні Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану», що запровадив гнучкі форми зайнятості, зокрема для молодих фахівців [14].

Особливим елементом вітчизняного забезпечення правової безпеки стала цифровізація через платформу «Дія», де нормативне прирівнювання електронних документів до паперових забезпечило молоді «мобільну» безпеку – можливість миттєвого підтвердження статусу чи отримання державних послуг під час евакуації. Крім того, невід'ємною

частиною цієї системи є міжнародно-правовий рівень, що охоплює імплементацію норм гуманітарного права та захист прав молодих біженців за кордоном.

Отже, нормативно-правове забезпечення правової безпеки молоді в умовах воєнного стану еволюціонувало від статичних декларацій до створення оперативних алгоритмів захисту, спрямованих на збереження правового статусу та життєстійкості молодого покоління як основного суб'єкта майбутньої відбудови держави.

Висновки. Аналіз сучасного стану нормативно-правового регулювання правової безпеки молоді в Україні дає змогу дійти висновку, що ця система перебуває в стані активної трансформації, зумовленої потребою в адаптації до екстремальних викликів воєнного стану та процесів цифрової інтеграції. Попри відсутність у національному законодавстві єдиної уніфікованої дефініції «правова безпека молоді», її нормативний фундамент базується на конституційних гарантіях, що доповнюються положеннями спеціального Закону України «Про основні засади молодіжної політики» й галузевими актами у сферах освіти, праці та соціального захисту. Специфіка сучасного регулювання полягає в переході від статичних правових інструментів до динамічних механізмів «мобільної» безпеки, зокрема через активне впровадження цифрових сервісів і спрощення процедур реалізації прав для внутрішньо переміщених осіб і молоді, що перебуває за кордоном. Водночас виявлена розпорошеність правових норм і наявність теоретичних прогалин у розумінні безпекового компонента правового статусу молоді потребують подальшої систематизації законодавства. Формування цілісного правового інституту безпеки молоді має стати стратегічним пріоритетом, оскільки саме якісна нормативна база є гарантією збереження людського капіталу та забезпечення стабільності правового статусу особистості в умовах глобальної соціально-політичної турбулентності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Коба М., Коба О. Категорія безпеки як предмет загальнотеоретичного аналізу. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 2. Р. 39–43. DOI : <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-2/6>
2. Пасічник В. Філософська категорія безпеки як основа нової парадигми державного управління національною безпекою. *Науковий вісник «Демократичне врядування»*. 2011. № 7. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVr_2011_7_7
3. Луценко Ю. Поняття, система та класифікація видів безпеки в контексті міжнародного правопорядку. *Соціально-правові студії*. 2019. № 4. С. 31–39. URL : <https://sfs-journal.com.ua/uk/article/read/ponyattya-sistema-ta-klasifikatsiya-vidiv-bezpeki-v-konteksti-mizhnarodnogo-pravoporyadku>
4. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII : станом на 24 січ. 2026 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
5. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року «Про Стратегію інформаційної безпеки» : Указ Президента України від 28.12.2021 № 685/2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685/2021#Text>

6. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України : Закон України від 05.10.2017 № 2163-VIII : станом на 19 жовт. 2025 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text>

7. Про затвердження Правил технічної експлуатації наземних засобів радіотехнічного забезпечення в цивільній авіації України : наказ М-ва трансп. та зв'язку України від 08.05.2007 № 381 : станом на 2 лип. 2022 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-07#Text>

8. Про затвердження Положення про службу дільничних інспекторів міліції в системі Міністерства внутрішніх справ України : наказ М-ва внутр. справ України від 11.11.2010 № 550 : станом на 8 верес. 2017 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1219-10#Text>

9. Про затвердження Порядку проведення огляду громадської безпеки та цивільного захисту Міністерством внутрішніх справ : постанова Каб. Міністрів України від 22.05.2019 № 507 : станом на 28 трав. 2025 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/507-2019-п#Text>

10. Корж І. Правова безпека як критерій стану правового життя : монографія. Київ : Видавництво Політія, 2024. 408 с.

11. Петков С., Явний О., Корецький О. Право і правова безпека в сучасних українських реаліях. *Path of Science*. 2024. № 10 (1). С. 8001–8007. DOI : <https://doi.org/10.22178/pos.100-9>

12. Про основні засади молодіжної політики : Закон України від 27.04.2021 № 1414-IX : станом на 13 лип. 2025 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text>

13. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>

14. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 № 2136-IX : станом на 14 берез. 2026 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>

Дата надходження 13.07.2026

Дата прийняття після рецензування 27.07.2026

Дата рекомендації 27.08.2026

Дата публікації 30.09.2026